

ПОГУБЕНАТА БЪЛГАРИЯ

*Изказваме сърдечна благодарност на
фондация „Конрад Аденауер“ за подкрепата на изследването!*

*Благодарим и на служителите на Комисията по досиетата
за компетентното съдействие при проучването на архивите на
Държавна сигурност, както и на всички, които ни предоставиха
материали и лични свидетелства за преживяното по време на
комунистическия режим и съдбата на техните близки!*

От авторите

**Книгата се издава със съдействието и подкрепата на
фондация „Конрад Аденауер“**

**Проектът за подкрепа за отпечатване на книгата
е спечелен чрез фондация „Истина и памет“**

© Вили Лилков, Христо Христов, автори
© Дамян Дамянов, дизайнер на корица

София • 2019

Сиела Норма АД

ISBN: 978-954-28-2905-8

Вили Лилков
Христо Христов

ПОГУБЕНАТА БЪЛГАРИЯ

За съдбата на българския елит
след 9 септември 1944

На корицата: „Къщата с ягодите“ (ул. „Сан Стефано“ 6, София),
архитект: Георги Кунев. Построена през 1927–1930 г. за банкера Димитър Иванов
и съпругата му Надежда Станкович.

СЪДЪРЖАНИЕ

По-често използвани съкращения	11
За изследването.	15
ПРЕДГОВОР ОТ Д-Р ЛЮБОМИР КАНОВ	17

ЧАСТ 1

ЛИКВИДИРАНИ, ВЪДВОРЯВАНИ, ИНТЕРНИРАНИ	21
Глава 1. УНИЩОЖЕНИ БЕЗ СЪД И ПРИСЪДА.....	21
Глава 2. БИВШИТЕ ХОРА В КОНЦЛАГЕРА „БЕЛЕНЕ“	32
2.1. Политиците	32
2.1.1. Свидетелство на д-р Никола Грозев за жертвите в концлагера.....	35
2.2. Военните	38
2.2.1. Свидетелство на Борис Станимиров за военните в рода Станимирови	43
2.2.2. Свидетелство на Рачо Станимиров за комунистическия съд	44
2.3. Юристите, държавните и общинските служители.....	46
2.3.1. Свидетелство на холандския посланик Андре Бринк за концлагера „Белене“	51
2.4. „Вражеската“ младеж и изключените студенти.....	53
2.4.1. Свидетелство на свещеник Александър Лашков за баща му Димитър Лашков	57
2.5. Индуриалците, фабрикантите и търговците.....	59
2.5.1. Свидетелство на архитект Станислав Константинов за дядо му – търговеца Славе Константинов	69
Глава 3. ИНТЕРНИРАНЕ ПО МЕТОДИТЕ НА НКВД И ГЕСТАПО	72
3.1. Свидетелство на министър-председателя Никола Мушанов	86
3.2. Свидетелство на Тодор Бурилков за интернирането на семейството му.....	87
Глава 4. НАСТАНЯВАНЕ В ДОМОВЕТЕ НА БИВШИТЕ ХОРА.....	89
4.1. Свидетелство на Лили Попова за репресиите срещу нейните близки	95
4.2. Свидетелство на Люба Цонева за баща ѝ полковник Петър Атанасов.....	97

ЧАСТ 2

БОРБА С КЛАСОВИЯ ВРАГ ЧРЕЗ БДИТЕЛНОСТ, СЛЕДЕНЕ И ДОНОСНИЧЕСТВО	99
Глава 5. БИВШИТЕ ХОРА – НОВИТЕ ВРАГОВЕ СЛЕД НАЦИОНАЛИЗАЦИЯТА	99
Глава 6. КОНТРОЛ НАД БИВШИТЕ ХОРА В ПРОМИШЛЕНОСТТА	120
6.1. Свидетелство на Валентин Георгиев Атанасов	129
6.2. Свидетелство на професор Димитър Масларов за дядо му Симеон Карагьозов	130
Глава 7. БИВШИТЕ ДИПЛОМАТИ И ДС – 40 ГОДИНИ СЛЕД „ДЕВЕТИ“	132
7.1. Свидетелство на доцент Стефан Русев за баща му – министър Руси Русев.....	141
Глава 8. ПРЕСЛЕДВАНЕ НА МЕДИЦИТЕ	144
8.1. Свидетелство на Нася Кралевска за баща ѝ д-р Атанас Кралевски	147
8.2. Свидетелство на професор Елка Русева за баща ѝ д-р Любен Русев.....	151

ЧАСТ 3

ПОЛИТИЧЕСКОТО ПРАВОСЪДИЕ СРЕЩУ БИВШИТЕ ХОРА	153
Глава 9. СЛЕДСТВИЕТО КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА САМОРАЗПРАВА	153
9.1. Свидетелство: Убийството на двама студенти в ДС – Габрово.....	165
9.2. Свидетелство на Момчил Кючуков за летците Николай Бошнаков, Руси Русев и Йордан Георгиев.....	167
9.3. Свидетелство на Стефан Богданов за затворите в комунистическа България	168
Глава 10. СЪДЕБНИ ПРОЦЕСИ ПО СТАЛИНСКИ.....	172
10.1. Делото „Шипков“ – как НРБ и САЩ прекратиха дипломатическите си отношения	172
10.2. Делото „Красавица“.....	178
10.3. Католическият процес и капитан Митко Цанински	185
10.3.1. Свидетелство: Признанията на ДС по разработката „Вертеп“	187
10.4. Д-р Петко Момчилов и малкият католически процес	188

10.5. Силата на слабите – Неофит Цаков и Софроний Ников.....	191
10.6. Групова разработка „Колежани“ и съдебният процес „Бринк“	194
10.6.1. Свидетелство: План за „довеждане до признания“	199
Глава 11. СЪДЕБНИТЕ ПРОЦЕСИ СРЕЩУ ИНЖЕНЕРНО-ТЕХНИЧЕСКИТЕ КАДРИ.....	
11.1. Обезглавяване на българската военна индустрия	208
11.2. Изфабрикуваният процес от ДС срещу инженерите от „Завод – 11“ в Сопот.....	223
11.3. Съдебният процес срещу електроинженерите.....	229
11.4. Съдебната разправа с пожарните командири	231
11.4.1. Свидетелство за Юрий Захарчук от неговия внук Александър Геров	236
11.5. Съдебният процес срещу строителните инженери	238
11.5.1. Свидетелство на Маргарита Тонджорова	239
11.6. Съдебният процес срещу инженерите от Дирекция „Гарови и пристанищни строежи“	240
11.7. Съдебната гавра с минните инженери	242
 ЧАСТ 4	
ПОГУБЕНАТА БЪЛГАРИЯ.....	254
Глава 12. ГАБРОВО.....	254
12.1. „Народният съд“ в Габрово, Севлиево и Дряново.....	254
12.2. Съдбата на габровските индустриалци и търговци след 9 септември 1944 г.....	258
12.3. Свидетелство за фабриканта Димитър Екимов	269
12.4. Свидетелство на писателя Коста Йотевски	272
12.5. Свидетелство: Завещанието на Никола Конкилев.....	275
Глава 13. СЛИВЕН	278
13.1. Ударът срещу сливенските индустриалци след „Девети“	278
13.2. Преследване на бившите хора	282
13.3. Свидетелство на Петър Семерджиев за „народния съд“ в Сливен	286
Глава 14. ПЛОВДИВ	290
14.1. Държавна сигурност срещу бившите хора	290
14.1.1. Индустриалци и търговци	291
14.1.2. Царските офицери	296

14.1.3. Юристите	299
14.2. Гражданите на Пловдив.....	304
14.3.1. Свидетелство за Стефан Караиванов от Карлово	311
14.3.2. Свидетелство на Георги Бинев за „вълчия билет“ по времето на комунизма	313
Глава 15. ВАРНА	315
15.1. „Народният съд“ във Варна	315
15.2. Бившите хора в сянката на Държавна сигурност	320
15.3. Варненските първостроители – врагове на народната власт.....	331
Глава 16. БУРГАС.....	338
16.1. Бившите хора под надзора на Държавна сигурност.....	338
16.1.1. Индустриалци, търговци, юристи и кметове	340
16.1.2. Царските офицери	347
16.1.3. „Граждански клуб – Бургас“	348
16.1.4. Държавна сигурност и „вражеските“ елементи в Бургаски окръг	352
16.2. Свидетелство за спасяването на бургаските евреи	356
Глава 17. РУСЕ.....	359
17.1. „Народният съд“ в Русе.....	364
17.2. Отстраняване на градския елит.....	367
17.2.1. Юристи и общественици.....	367
17.2.2. Индустриалци и търговци	372
17.3. Контрол над „вражеските“ елементи	379
Глава 18. СТАРА ЗАГОРА.....	385
18.1. „Народният съд“ в Стара Загора	386
18.2. Терорът над градския елит	388
18.3. Разгромът на офицерството в Стара Загора	396
Глава 19. ДОБРИЧ.....	401
19.1. „Народният съд“ в Добрич.....	401
19.1.1. Свидетелство на Зефира Калинкова за баща ѝ – кмета Георги Табаков.....	405
19.2. Ликвидиране на чифлиците и отнемане на собствеността	407
19.2.1. Свидетелство на Веселин Бончев за фамилия Бончеви от Добрич	414
19.2.2. Свидетелство на Радиана Цачева за дядо ѝ Михаил Пенчев.....	416
Глава 20. ПЛЕВЕН	421
20.1. Репресиите срещу „вражеските“ елементи	423

20.1.1. Индустиалици и търговци	429
20.1.2. Царските офицери	431
20.1.3. Юристите	436
20.1.4. Кулаците	439
20.2. Свидетелство от доцент Александър Мечков	440
Глава 21. ВЕЛИКО ТЪРНОВО	443
21.1. Тъжната участ на заслужилите граждани на Велико Търново.....	443
21.2. Терорът срещу първите граждани на Елена.....	451
21.3. Горна Оряховица – „народният съд“ и децата на бившите хора.....	456
21.4. Свидетелство на Борис Миновски за старите търновци	459
Източници и библиография	463

ПО-ЧЕСТО ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

АД	– Акционерно дружество
а.е.	– архивна единица
АКРДОП- БГДСРСБНА	– Архив на Комисията за разкриване на документите и за обявяване на принадлежност на български граждани към Държавна сигурност и разузнавателните служби на Българската народна армия
БАН	– Българска академия на науките
БДЖ	– Български държавни железници
БЖС	– Български женски съюз
БЗНС	– Български земеделски народен съюз
БЗО	– Бивша земеделска опозиция
БКП	– Българска комунистическа партия
БНБ	– Българска народна банка
БРП(к)	– Българска работническа партия (комунисти)
БРСДП	– Българска работническа социалдемократическа партия
БЧК	– Български червен кръст
ВИИ	– Висш икономически институт
ВКР	– Военно контраразузнаване
ВМЕИ	– Висш машинно-електротехнически институт
ВДРО	– Вътрешна добруджанска революционна организация
ВМРО	– Вътрешна македонска революционна организация
ВНС	– Велико Народно събрание
ВУЗ	– Висше учебно заведение
ГАР	– Групова активна разработка
ГСУ	– Главно следствено управление
ГУЛАГ	– Главно управление на наказателните лагери (Главное управление лагерей, рус.)
ДДС	– Дирекция „Държавна сигурност“
ДЗС	– Държавно земеделско стопанство
ДИП	– Държавно индустриално предприятие
ДКМС	– Димитровски комунистически младежки съюз
ДМЗ	– Държавен машиностроителен завод
ДМП	– Държавно минно предприятие
ДОН	– Дело за оперативно наблюдение

ДОР	– Дело за оперативна разработка
ДПУ	– Държавно противопожарно училище
ДС	– Държавна сигурност
ДСНМ	– Димитровска социалистическа народна младеж
ЗЗД	– Закон за защита на държавата
ИФ	– Исторически фонд
КАТ	– Контрол на автомобилния транспорт
КДС	– Комитет за държавна сигурност
КГБ	– Комитет за държавна безопасност (Комитет государственной безопасности, рус.)
КПСС	– Комунистическа партия на Съветския съюз
л.	– лист
ЛАР	– Лична активна разработка
М	– мероприятие
МВР	– Министерство на вътрешните работи
МВнР	– Министерство на външните работи
МНО	– Министерство на народната отбрана
МТС	– Машино-тракторна станция
НРБ	– Народна република България
НИПК	– Национален институт за паметници на културата
НК	– Наказателен кодекс
НКВД	– Народен комисариат на вътрешните работи (Народный комиссариат внутренних дел, рус.)
ОДП	– Отдел „Доставки и продоволствия/поддръжка“
ОНД	– Отчетно-наблюдателно дело
ОНС	– Обикновено Народно събрание
ООД	– Ограничено отговорно дружество
ООН	– Организация на обединените нации
оп.	– опис
о.р.	– оперативен работник
ОСНК	– Общо събрание на наказателните колегии на Върховния касационен съд
ОУ	– Окръжно управление
ОФ	– Отечествен фронт
ПВУЗ	– Полувисше учебно заведение
ППЗ	– Противопожарна защита
РКС	– Районен кооперативен съюз
РМС	– Работнически младежки съюз
РО	– Разузнавателен отдел

с.	– страница
СБХ	– Съюз на българските художници
СГНС	– Софийски градски народен съвет
СССР	– Съюз на съветските социалистически републики
СУ	– Софийски университет
ТВО	– Трудово-възпитателно общежитие
ТЕЦ	– Топлоелектрическа централа
ТКЗС	– Трудово-кооперативно земеделско стопанство
ТПК	– Трудово-производителна кооперация
УБО	– Управление за безопасност и охрана
УС	– Управителен съвет
ф.	– фонд
ФМФ	– Физико-математически факултет
ЦК	– Централен комитет
ЦКРК	– Централна контролно-ревизионна комисия
ШЗО	– Школа за запасни офицери

ЗА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Избивани, преследвани, въдворявани, съдени, затваряни, изселвани, национализирани, ограбвани, изключвани, уволнявани, разработвани, наблюдавани, пренебрегвани и изолирани – такава е съдбата на жертвите на тоталитарния комунистически режим между 1944–1989 г., част от онази видима и невидима репресия, стоварила се върху хиляди българи и техните семейства, които със своята находчивост, упоритост, предприемчивост и труд са изграждали основите на България до деветосептемврийския преврат. Българи, които комунистическият режим нарече „бивши хора“, копирайки политиката и тактиката на болшевиките в съветска Русия за разправа с класовия враг – представители на буржоазните партии, дипломати, армейски офицери, банкери, индустриалци, предприемачи, търговци, заможни селяни и чифликчии, държавни и общински служители до идването на комунистите на власт, адвокати с отнети права, изключени студенти и др.

Случилото се с тези не бивши хора, а стойностни личности, и преди всичко родолюбци и истински патриоти, представители на политическия, военния, интелектуалния и стопанския елит на България, общественици и дарители, остана незаслужено в забвение повече от четвърт век след краха на тоталитарната комунистическа система у нас. По една или друга причина. До 2017 г., когато излезе изследването ни „Бивши хора“.

Огромният интерес към него и обиколките, които предприехме с книгата в страната, ни вдъхновиха и задължиха да продължим. Да изследваме непроучени до момента архиви на репресивния апарат на Българската комунистическа партия, да надникнем в регионалните държавни архиви, да се срещаме с наследници на бивши хора, да откриваме спомени за тях и да събираме свидетелства.

Така се появи още една важна страница от големия разказ за истината за комунизма и неговите жертви – настоящата книга „Погубената България“. Ние сме убедени, че 30 години след началото на края на тоталитарното управление на БКП у нас е изключително важно да се събере паметта за онези, които понесоха ударите на комунистическия режим заедно с техните семейства и наследници.

Дължим им го! След отказа от лустрация, след липсата на справедливост и правосъдие за престъпленията на комунизма, след късното отваряне на досиетата на сътрудниците на Държавна сигурност и след като България е последната държава от страните в Централна и Източна Евро-

па, попаднали в съветска орбита в края на Втората световна война, в която тепърва предстои младите поколения да изучават антихуманната тоталитарна комунистическа система с нови знания, термини и понятия.

Възкресяването на паметта за хората от погубената България е важен момент от нашето днес и нашето утре като нация, защото тази памет ни дава и поуки, и образци на поведение на личности в моменти на изпитания, когато те са отстоявали общочовешки ценности в мрака на комунистическата държава концлагер, задушавала свободата за близо половин век.

От авторите

ПРЕДГОВОР

Когато завърших да чета тази книга, първото нещо, което ми дойде наум, беше:

Какъв Василий Българоубиец?

Какво ислямско нашествие и османски султани?

Какъв Баязид Илдъръм?

Какви кърджалии, даалии, тероризирали българската земя, какви заптиета и читаци, какви башибозуци могат да се сравняват с това, което тази книга е документирала за нашата, и то най-близка, история?

Има ли нашественик, който да е пролял толкова невинна българска кръв и да е измъчвал собствения си народ по толкова нечовешки начин? Да е причинил толкова болка и така дълбоко да е разкъсал душата на цялата ни нация?

Опитах се с цялата немощ на своето човешко въображение да схвана и да си представя какво стои зад тези страници и документи в тази така безпощадно ясно документирана книга на Българския Холокост, извършен от комунистите в името на чужда и страшна по своята безчовечност идеология, наложена с чуждо оръжие и танкове върху нашата страна всред пламъците на Втората световна война и продължила почти пет десетилетия. Отраженията и до днес са такива, че не се знае дали Холокостът е завършил, или просто продължава с други средства. Ще откажа да използвам чужди думи, влезли в езика ни от другаде, за да описват чужди страдания, няма да използвам даже думата геноцид. Не защото страданието на другите не ни засяга, ние дължим на всички жертви на ужасния двадесети век да свалим шапки в преклонение пред страданията на милионите безименни жертви. Но в тази книга ние можем да се вгледаме в очите на нашите собствени български жертви пред тотемите на нечовешката болшевишка идеология. Те ни гледат от всяка страница – безмълвни, понякога с някое опечеляло лично свидетелство.

А от документите безжалостно свидетелстват машинописните страници на статистиката и на числата. Десетки хиляди хора, загубили живота си, напразно и безмилостно смазани; стотици хиляди членове на семейства им – унижени, ограбени, отхвърлени, изселени, принудени да живеят на дъното на скованото от терора общество в атмосфера на безнадеждност, страх и мизерия. Можем да проследим под микроскопа на това потресаващо изследване как се е осъществила безжалостната война срещу

издигнатите и успешни личности, срещу качеството, срещу благородството, срещу почтеността и трудолюбието в полза на подлостта, завистта и триумфиращата посредственост. Никога не е имало по-нечовешки и противоестествен подбор и по-позорна победа на най-ниското и неграмотното над извисеното и просветеното.

Тази книга ни превежда през голготата на най-качественото, което нашият народ е успял да възпита и образова през кратките десетилетия след създаването на Третата българска държава, което е успяло да оцелее през войни и национални катастрофи, да създаде стопанство, индустрия и земеделие за пример, да излъчи истински културен, военен и политически елит с помощта на европейско образование, владее на езици, усърдие и опит. Но не е оцеляло, когато „работническо-селската“ власт е решила да го унищожи. Страница след страница, град след град се разгръща картината на това унищожение. От първите дни след „Девети“, когато започват повсеместните арести и убийства край селата и градовете по цяла България, екзекутирани из долове и край черни скали, понякога безразборно с търнокопи и чукове, или извозвани през нощта с камион след камион, разстрелвани и закопавани плитко из полето край Радомир, навсякъде из страната техните трупове, влачени от диви зверове или плаващи по Марица „окървавена“. Вакханалията продължава с месеци и това става по времето, когато аз съм роден – 1944 година!

Наричаха нас, родените през тази година, „връстници на свободата“. Сега на мен се пада да напиша предговор към тази книга, която документира всичко онова, което започва тогава в онези страшни дни и което постави основите на онази деградация и терор над нашия народ, което преживяхме оттогава и което комунистите наричаха „народна демокрация“ и „социализъм“. Отгръщам страница след страница. Документи за „народния съд“. Тълпи, които крещат с обезумели от омраза очи – „Смърт, смърт!“.

Смърт на заможните, на успелите, на предприемчивите, на образованите. Смъртни присъди даже за онези, които са вече убити и заровени неизвестно къде. Убити често от завист, заради заграбване на тяхното имущество или жилище, за това, че са облечени добре, за това, че имат достойнство или че притежават образцови стопанства, за това, че са индустриалци или успешни търговци. Че са служили на България, че са били кметове, свещеници, народни представители, учени, офицери, че са учили в странство. Народни врагове! Ето как са били наричани. Бивши хора! Тоест те не са вече българи, те не са дори вече хора, те някога са били хора, но сега вече са нищо, станали са просто предмети, „обекти“, подлежащи на

унищожение, а техните домове – на разграбване и заселване с „пролетарски синове“ и служители на милицията. Но не само те, а целите им семейства и поколенията след тях са обречени да носят клеймото на „врагове на народа“. За тях пътят към образование, работа, пътуване, нормален живот е отрязан завинаги. Но войната на най-лошото, на криминалното и неграмотното, родено в низините на българския народ, сега овластено от съветските окупатори срещу онези, които го превъзхождат, не спира дотук.

Следват концлагерите, затворите, душегубките, страшните разпити от садисти в подземията на ДС, пребитите, прекършените, полуделите, самоубилите се в резултат на мъченията. Показни процеси. „Никой не бива да бъде оправдан!“ Включително и напълно невинните. Лагери, лагери, Белене, изселвания, „въдворявания“, конфискации, национализации. Вериги и пранги навсякъде, разстрели, обесвания. Разгром на българското село, колективизации, насилствено вкарване в текезесета, прогонване на селяните в безумните и безплодни строителства на заводи, произвеждащи брак, тежка индустрия, която успешно трови природата и не произвежда нищо, което да носи печалба.

Комунистическа пропаганда по радиоточките от сутрин до вечер, затворени граници и разстрел за онези, които се опитат да пресекат граничната бразда, тормоз и издевателства за роднините им, ако все пак са успели да преминат при „враговете“ на Запад. Постепенно и трайно установяване на властта на неуките и негодните над можещите, на партийните секретари над професионалистите, на „активните борци“ срещу капитализма над онези, които разбират от икономика или търговия. „Безкласовото общество“, установено с помощта на тотален терор и насилие, е разделено на класи: едните са „правоимащи“, а милионите други са принудени да превиват гръб и да мълчат. „Враговете“ са унищожени, стъпкани, изкоренени, дори поколенията и родовете им са преследвани и затрити.

Ето това разказва тази книга. „Погубената България“. Да, тя беше погубена, променен беше нейният облик и това се усеща до днес. Една голяма част от българите е с комунизирано съзнание и носталгично настроено към „социализма“ на тяхната младост. Те са погубени като мислене, като манталитет на свободни хора точно както затворникът, осъден на доживотен затвор, пуснат накрая на дните си на свобода, предпочита да бъде върнат отново в затвора. Една голяма част от онези, произхождащи от „правоимащите“, техните деца и внуци или охранителите им, „юмрукът“ на Партията – ДС, Комсомолът, светкавично от борци срещу капитализма се превърнаха в капиталисти от най-уродлив вид, ограбиха банки, държав-

ни имуществa, производства, организираха престъпни банди с цел рекет на дребния зараждащ се бизнес, но и с мисълта да представят настъпилото беззаконие като „демокрация“, с което да я злепоставят в очите на дезориентираното общество. България беше погубена още веднъж от наследниците на комунистите, опитите за изграждане на нормално общество, почитащо на правото, закона и цивилизационните ценности чрез създаване на партии с демократично мислене, бяха проваляни от внедрени агенти на ДС, провокатори и кариеристи с манталитет, наследен от онази „социалистическа“ България, която уж престана да съществува на 10 ноември 1989 г.

Тази забележителна книга е документ, който трябва да прочете всеки, който иска да разбере защо и как България беше погубена и защо и днес всички колективно сме най-нещастното общество на планетата по наше собствено признание. Това е така, защото най-лошата част от нашия народ след „Девети“ успешно победи и унищожи по-добрата, а след това успешно мимикрира и безнаказано продължи войната срещу собствения си народ.

д-р Любомир Канов